

Niniejszy numer Archiwum Medycyny Sądowej i Kryminologii jest dedykowany Profesorowi Stefanowi Raszeji.

*Szanowny Panie Profesorze,
składamy najserdeczniejsze jubileuszowe życzenia zdrowia,
wszelkiej pomyślności i codziennych radości w życiu osobistym,
a także dalszej owocnej pracy naukowej.*

*Krzysztof Woźniak
Redaktor Naczelny*

90-lecie urodzin Zastężonego Nestora polskiej medycyny sądowej Pana prof. dr. hab. n. med. dr. h.c. Stefana Raszeji

90th birth anniversary of the Distinguished Nestor of Polish Forensic Medicine,
Professor Stefan Raszeja, MD, PhD, Dr. h.c.

Pan prof. Stefan Raszeja w grudniu 2012 roku ukończy 90 lat życia. Posiada niezwykły dar analitycznego i krytycznego myślenia, z jednoczesną umiejętnością syntetycznej formy prezentacji myśli, zawsze wyrażanej poprawną polszczyzną. Jest człowiekiem o szerokich horyzontach myślowych, wyrozumiałym, tolerancyjnym, przyjaznym ludziom i światu. Powoduje to, że dokonanie zwięzłej charakterystyki sylwetki Pana Profesora pod kątem Jego zasług i dokonań jest bardzo trudne.

Pan Profesor urodził się na terenie Kociewia, w Starogardzie Gdańskim, w rodzinie nauczycielskiej. Przez całe życie czuje się bardzo związany z ziemią kociewską. Zawsze interesował się historią i tradycją tego regionu i całego Pomorza, popularyzując wiedzę o nim, także wśród młodszego pokolenia.

Do chwili wybuchu II wojny światowej zdążył ukończyć szkołę podstawową i gimnazjum, aktywnie działając w harcerstwie. W czasie wojny, podobnie jak większość rówieśników, musiał przerwać edukację i podjąć fizyczną pracę zarobkową, a w latach 1943-1945 walczył z okupantem na terenie Borów Tucholskich i Kociewia, początkowo w oddziale „Gryfa Pomorskiego”, później w Armii Krajowej.

Będąc na emeryturze przybliżył wiedzę historyczną dotyczącą tego okresu na Pomorzu młodzieży szkolnej, uczestnicząc w spotkaniach, na które jest często zapraszany do szkół. Pan Profesor bardzo ceni sobie te spotkania.

Po wojnie w 1945 roku zdał maturę i rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Poznańskiego uzyskując w 1950 roku absolutorium, a w 1951 roku dyplom lekarza. W czasie studiów, w związku z udziałem w demonstracji studenckiej w 1946 roku, przez cztery tygodnie przebywał w areszcie WUBP w Poznaniu. Jako student w 1947 roku został kontraktowym pracownikiem dydaktycznym w Zakładzie Anatomii Patologicznej u prof. Kazimierza Stojatowskiego, a od 1948 roku był za-

trudniony przez prof. Sergiusza Schilling-Siengalewicz w charakterze młodszego asystenta bez dyplomu w Katedrze i Zakładzie Medycyny Sądowej (KiZMS) Uniwersytetu Poznańskiego. Od tego czasu do 1964 roku pracował w ZMS AM w Poznaniu, osiągając kolejne stopnie awansu pracownika naukowo-dydaktycznego do stopnia doktora habilitowanego, zwanego wówczas docentem. W 1964 roku Pan Profesor wygrał konkurs i został kierownikiem KiZMS AM w Gdańsku, którym kierował do chwili przejścia na emeryturę w 1993 roku, Wymieniona na wstępie charakterystyka sylwetki Pana Profesora, duże zdolności kierowania zespołem pracowników, odpowiadające współczesnym „zdolnościom menadżerskim”, dar właściwej oceny ludzi i związana z nim umiejętność doboru pracowników, przy odrobinie szczęścia do ludzi, przyczyniły się do stworzenia „gdańskiej szkoły medycyny sądowej”, z której wywodziło się wielu doświadczonych i znanych medyków sądowych.

Stosując myśl „I rest, I rust” („spocznę, to zarzewię”) po przejściu na emeryturę Pan Profesor, do chwili obecnej, regularnie, codziennie przychodzi do Zakładu, gdzie zajmuje się czynnie opiniowaniem sądowo-lekarskim w sprawach podejrzenia o błąd medyczny, a także służy radą młodszemu kolegom w ich działalności opiniodawczej oraz naukowej, jeśli zwrócą się z prośbą o radę lub pomoc. Pan Profesor nadal aktywnie działa w Niezależnej Komisji Bioetycznej przy naszej Uczelni.

Wszechstronne, rozległe i wielokierunkowe zainteresowania naukowe Pana Profesora miały wpływ na Jego działalność naukową i wynikały z trudności napotykanych przez medyków sądowych w ich działalności opiniodawczej dla potrzeb wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania. Dzięki szerokim zainteresowaniom oraz kontaktom z wiodącymi zagranicznymi ośrodkami medycyny sądowej Pan Profesor w swojej działalności naukowej starał się wykorzystać i przystosować do praktycznej medycy-

cyny sądowej aktualne osiągnięcia różnych nauk, jak np. patomorfologii, biochemii, genetyki itp. Znajduje to potwierdzenie w publikacjach naukowych, także obcojęzycznych, zestawionych w tabeli.

Badania naukowe w czasie pracy w KiZMS w Poznaniu dotyczyły patomorfologii zespołu błon szklanych i niedodmy płuc u noworodków, stanowiących najczęstszą przyczynę zgonów okołoporodowych. Badania te były pionierskie w tamtym czasie nie tylko w Polsce, ale i w świecie, a ich wyniki wniosły istotny cząstkowy wkład do neonatologii.

Z kolei badania nad patomorfologią zatruc grzybami (bardzo częstymi w tamtym okresie) zaowocowały obroną w 1959 roku rozprawą doktorską „Sądowo-lekarska diagnostyka śmiertelnych zatruc muchomorem sromotnikowym”. Kontynuacja zainteresowań grzybami i głęboka wiedza w tym zakresie umożliwiła Panu Profesorowi wykrycie fitohemaglutynin w grzybach wyższych i wykazanie ich praktycznej przydatności do identyfikacji krwi ludzkiej i śladów biologicznych (krew, nasienie, mleko matki). Podsumowaniem tych badań była rozprawa habilitacyjna „Zastosowanie hemaglutynin i hemolizyn uzyskanych z grzybów wyższych do badań sądowo-lekarskich”, na podstawie której uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego w 1963 roku.

W czasie kierowania KiZMS AM w Gdańsku Pan Profesor Stefan Raszeja zajmował się biochemią procesów umierania. Szczególną uwagę wraz z zespołem poświęcił reakcjom interletalnym i możliwościami ich praktycznego wykorzystania do ustalania czasu śmierci, czego owocem były publikacje m.in. w piśmiennictwie zagranicznym oraz cytowanie jednej z nich we współczesnej monografii dotyczącej ustalania czasu śmierci. Badania te kontynuowali uczniowie Pana Profesora m.in.: prof. prof. Danuta i Karol Śliwowie z AM w Bydgoszczy oraz prof. Roman Hauser z Gdańska, a obecnie badania nad ustalaniem czasu śmierci kontynuuje „wnuczek naukowy” Pana Profesora – dr Michał Kaliszan.

Ponadto Pan Profesor zajmował się badaniami identyfikacyjnymi tkanek ludzkich i genetyką populacyjną, deontologią i odpowiedzialnością prawną lekarza, a także uczestniczył wraz z innymi specjalistami w pracach dotyczących opracowania procedur i kryteriów ustalania śmierci dla potrzeb transplantologii.

Tabela 1. Zestawienie i ogólna charakterystyka opublikowanego dorobku naukowego Prof. Stefana Raszeji.

Table 1. Listing and general characteristics of Professor Stefan Raszeja's research publications.

Dział Medycyny Sądowej Forensic medicine	Liczba publikacji Number of publications
Medycyna sądowa klasyczna „czysta” Classic, "pure" forensic medicine	47
Medycyna sądowa + patomorfologia Forensic medicine + pathomorphology	18
Medycyna sądowa + biochemia Forensic medicine + biochemistry	6
Toksykologia Toxicology	27
Genetyka sądowa Forensic genetics	50
Deontologia, etyka, błędy medyczne Deontology, ethics, medical errors	38
Inne Others	85
Razem Total	271

W krótkim czasie Profesor wypracowywał stopnie naukowe, w równie krótkim czasie Rada Państwa nadała Panu Profesorowi tytuły naukowe: profesora nadzwyczajnego w 1969 roku, zwyczajnego w 1976 roku.

Panu Profesorowi Raszeji, podobnie jak Jego kolegom, ówczesnym kierownikom KiZMS szczególnie na sercu leżała pozycja i znaczenie medycyny sądowej w Polsce. W latach 1975-1991 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Zespołu Krajowych Specjalistów ds. Medycyny Sądowej (należy żałować, że taki zespół nie istnieje i nie funkcjonuje we współczesnej Polsce). Efektami działalności Zespołu były: przywrócenie I° specjalizacji z medycyny sądowej (do tej zmiany zamiast I° specjalizacji z medycyny sądowej obowiązywał I° specjalizacji

z anatomii patologicznej); tworzenie terenowej służby sądowo-lekarskiej przy zakładach patomorfologii szpitali wojewódzkich oraz organizowanie kursów podyplomowych.

W czasach rozwoju transplantologii w Polsce Pan Profesor był jedynym reprezentantem medycyny sądowej w Komisji Rady Naukowej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej (MZiOS) ds. Ustalania Kryteriów Śmierci Człowieka. Efektem pracy były opracowane w 1984 i 1990 roku wytyczne zawierające kryteria obowiązujące przy ustalaniu śmierci przed eksplantacją narządów oraz procedury postępowania kwalifikacyjnego i badawcze przed stwierdzeniem zgonu.

Pan Profesor był pomysłodawcą i twórcą Komisji ds. Urazowości działającej w ramach komitetu patofizjologii klinicznej PAN. Komisja ta (w skład której oprócz chirurgów urazowych wchodziło kilku profesorów medycyny sądowej) pod przewodnictwem Profesora Raszeji przygotowała materiały stanowiące podstawę do „raportu” o stanie urazowości w kraju i do przygotowania wytycznych dla profilaktyki oraz właściwego postępowania lekarskiego w tym zakresie.

Oprócz wielokierunkowej działalności na polu medycyny sądowej Pan Profesor znajdował czas na działalność „pozamedyczną”, aby „zostawić ślad za sobą”.

W 1978 roku był inicjatorem powołania przy AMG Zespołu ds. Oceny Deontologicznej Badań Naukowych i został jego przewodniczącym. Była to wówczas pierwsza tego typu Komisja Etyczna w Polsce. Po upływie czterech lat – w 1982 roku – był z kolei współorganizatorem pierwszej ogólnopolskiej Komisji ds. Badań na Ludziach przy Radzie Naukowej MZiOS oraz współautorem regulaminu tej Komisji, a do chwili obecnej działa w Niezależnej Komisji Bioetycznej ds. Badań Naukowych przy Gdańskim Uniwersytecie Medycznym, przez ponad 30 lat pełniąc funkcję jej przewodniczącego.

Wspólnie z ówczesnym rektorem AMG – prof. Marianem Górskim oraz docentami z Bydgoszczy: Bogdanem Romańskim, Janem Domaniewskim Profesor Raszeja jest współautorem pomysłu powołania i współtwórcą Akademii Medycznej w Bydgoszczy ustanowionej na bazie Szpitala Wojewódzkiego, początkowo jako zespół nauczania klinicznego w Bydgoszczy, stanowiącego bazę AMG, przekształconego

następnie w filię AMG w Bydgoszczy, a następnie w samodzielną placówkę naukowo-dydaktyczną i leczniczą – Akademię Medyczną w Bydgoszczy. W dumę wprawilo Pana Profesora wybranie na rektora tej Uczelni ulubionej i cenionej uczennicy – prof. Danuty Miścickiej-Śliwki, która przyczyniła się do połączenia tej Uczelni z Uniwersytem Mikołaja Kopernika w Toruniu i stworzenia Collegium Medicum tej Uczelni. Społeczność akademicka w Bydgoszczy doceniając zasługi Profesora w 1999 roku nadała Panu Profesorowi tytuł Doktora Honoris Causa. Pan Profesor pełnił również funkcję rektora Akademii Medycznej w Gdańsku w latach 1972-1975, także przyczyniając się do szeregu inwestycji w Uczelni, o czym często w chwili obecnej się nie pamięta.

W latach 1979-1999 był wiceprzewodniczącym Rad Naukowych przy Instytucie Ekspertyz Sądowych w Krakowie oraz przy Instytucie Problematyki Przeszłości w Warszawie, a ponadto był współredaktorem lub członkiem komitetów redakcyjnych międzynarodowych czasopism naukowych w USA i w RFN.

Nadano Mu honorowe członkostwo sześciu zagranicznych towarzystw naukowych z zakresu medycyny sądowej, a także dwóch polskich towarzystw, w tym PTMSiK.

Według dewizy życiowej Pana Profesora: „każdego, a zwłaszcza profesora powinno się oceniać wg wykształconych przez niego uczniów, ci zaś powinni przerastać mistrza”. Stosując tę dewizę Pan Profesor został promotorem 9 zakończonych doktoratów. Pewnie wśród samodzielnych pracowników naukowych – medyków sądowych w Polsce, są osoby mogące poszczycić się większą liczbą doktorantów, ale – według mojej wiedzy – na pewno nie ma takich, którzy przyczyniliby się do zakończenia aż 7 przewodów habilitacyjnych. „Utytułowani” uczniowie Pana Profesora to:

Prof. dr hab. A. Dubrzyński (†)
Prof. dr hab. K. Śliwka
Prof. dr hab. D. Miścicka-Śliwka (†)
Prof. dr hab. R. Hauser (†)
Prof. dr hab. Z. Szczerkowska
Prof. dr hab. R. Pawłowski
dr hab. Z. Jankowski

Prawie wszyscy wyżej wymienieni samodzielnymi pracownikami naukowymi, pewnie z wyjątkiem ostatniego, to znane, zasłużone postacie medycyny sądowej.

W uznaniu za zasługi Pan Profesor Raszeja był wielokrotnie nagradzany licznymi odznaczeniami państwowymi, resortowymi i regionalnymi, łącznie otrzymał ok. 45 różnego rodzaju odznaczeń szczegółowo wymienionych w artykule z okazji 80-tej

rocznicy urodzin (Arch. Med. Sąd. Kryminol. 2002, 52: 245-249).

dr hab. med. Zbigniew Jankowski
uczeń Pana Profesora Stefana Raszeji